

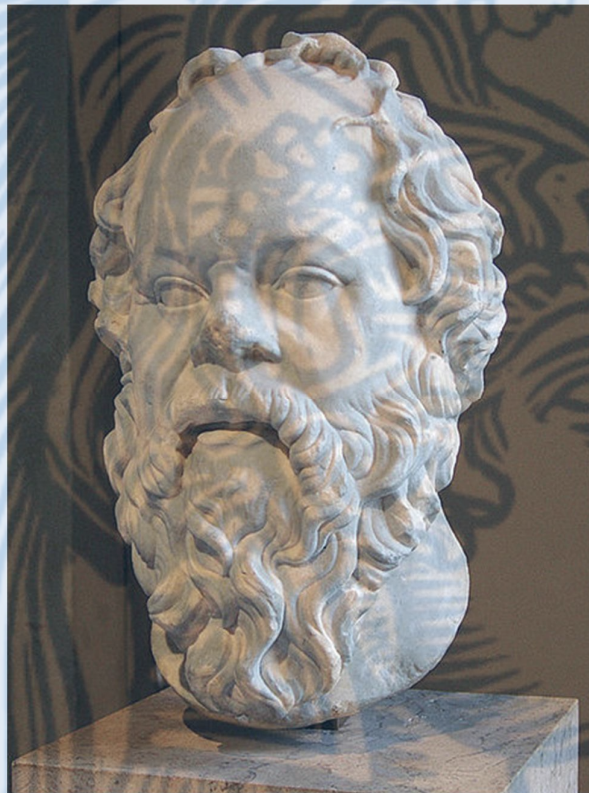
Χαράλαμπος Χ. Σπυρίδης

Καθηγητής Τμήματος Μουσικών Σπουδών
Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών,
Κοσμήτωρ της Διεθνούς Επιστημονικής Εταιρείας
της Αρχαίας Ελληνικής Φιλοσοφίας

hspyridis@music.uoa.gr

<http://users.uoa.gr/~hspyridis>

Περὶ τῶν τοῦ Σωκράτους γραπτῶν

“ οὐκ Ἀθηναῖος οὐδ’ Ἕλλην ἀλλὰ κόσμιος”

Πλούταρχος, *Περὶ Φυγῆς*, 600, F, 8.

[*Δεν εἶμαι Ἀθηναῖος πολίτης, οὐδ’ Ἕλλην πολίτης,
ἀλλὰ πολίτης του κόσμου*]

Ὡς πρὸς τὰς σπουδὰς μου εἶμαι ΦΥΣΙΚΟΣ.

Μέχρι πρότινος ἤμουν καθηγητής της *Μουσικῆς Ἀκουστικῆς, Πληροφορικῆς* εἰς τὸ Τμήμα Μουσικῶν Σπουδῶν του Πανεπιστημίου Αθηνῶν διδάσκων τὴν Φυσικὴν καὶ τὰ Μαθηματικὰ της Μουσικῆς, ὅπως αὐταὶ αἱ Επιστῆμαι εφηρμόζοντο ἀπὸ τὴν ἐποχὴν του Πυθαγόρου μέχρι σήμερον, τὴν ἐποχὴν της συγχρονου Μουσικῆς Τεχνολογίας.

Σήμερον συνεχίζω ερευνῶν παν ὅ,τι ἔχει σχέσιν μετὰ τὴν Μουσικὴν καὶ τὴν Ἀρχαιοελληνικὴν Γραμματείαν.

Τα πορίσματα τῶν ερευνῶν μου συνηθίζω νὰ τα κοινοποιῶ μετὰ πλήρους τεκμηριώσεως εἴτε δι' ἐπιστημονικῶν εργασιῶν εἰς ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ, εἴτε δι' εἰσηγήσεων εἰς Ἑλληνικά καὶ Διεθνή ἐπιστημονικά Συνέδρια, εἴτε δια τῶν συγγραμμάτων μου -54 εἰς τὸν ἀριθμὸν- εἴτε δια διαλέξεων, εἴτε, τέλος δια τῶν Φιλοσοφικῶν Σεμιναρίων μου.

Εἰς τὸ 3ον Ἐπιστημονικὸν Συνέδριον Φιλοσοφίας τῆς Διεθνούς Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας ὑπὸ τὸν τίτλον «Φιλοσοφία καὶ Κοσμολογία» (Νέον Ἀμφιθέατρον τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, 27-28 Μαΐου 2014) πέραν τῆς εἰσηγήσεώς μου ὑπὸ τὸν τίτλον «Περὶ τοῦ ζωογονικοῦ ὀρθογωνίου τριγώνου οὔτινος οἱ ἀριθμοὶ τῶν πλευρῶν τριάς τετράς πεντάς, ὁ ἐκ πάντων δυωδεκάς καὶ τὸ ἐμβαδὸν ἐξάς» ἔκανα καὶ δύο παρεμβάσεις ἡ μία ἐκ τῶν ὁποίων ἀνεφέρετο καὶ εἰς τὰ γραπτὰ τοῦ Σωκράτους βάσει τῶν πηγῶν, τὰς ὁποίας εἶχον ἀνεύρει

(<https://www.youtube.com/watch?v=UOeTQrDkPBA&feature=youtu.be>)

Ἡ παρέμβασίς μου πιθανῶς νὰ ἠνώχλησέν τινες, οἵτινες διερωτήθησαν «πόθεν τεκμαίρει ταῦτα ὁ καθηγητὴς Σπυρίδης;»

Πρὸς διαφώτισιν πάντων τῶν μὴ γνωριζόντων παραθέτω τὰς πηγὰς μου.

Αἰσχίνης

Αἰσχίνης Χαρίνου ἀλλαντοποιῦ, οἱ δὲ Λυσανίου, Ἀθηναῖος, ἐκ νέου φιλόπονος· διὸ καὶ Σωκράτους οὐκ ἀπέστη. ὅθεν ἔλεγε, «μόνος ἡμᾶς οἶδε τιμᾶν ὁ τοῦ ἀλλαντοποιῦ.» τοῦτον ἔφη Ἰδομενεὺς (*FGrH* 338 F 17) ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ συμβουλευσάμενος περὶ τῆς φυγῆς Σωκράτει, καὶ οὐ Κρίτων· Πλάτωνα δέ, ὅτι ἦν Ἀριστίπῳ μᾶλλον φίλος, Κρίτωνι περιθεῖναι τοὺς λόγους. διεβάλλετο δ' ὁ Αἰσχίνης καὶ μάλισθ' ὑπὸ Μενεδήμου τοῦ Ἐρετριέως ὡς τοὺς πλείστους διαλόγους ὄντας Σωκράτους ὑποβάλλοιτο, λαμβάνων παρὰ Ξανθίππης· ὧν οἱ μὲν καλούμενοι ἀκέφαλοι σφόδρ' εἰσὶν ἐκλελυμένοι καὶ οὐκ ἐπιφαίνοντες τὴν Σωκρατικὴν εὐτονίαν· οὐς καὶ Πεισίστρατος ὁ Ἐφέσιος ἔλεγε μὴ εἶναι Αἰσχίνου. καὶ τῶν ἐπτὰ δὲ τοὺς πλείστους Περσαῖός φησι (*SVF* i. 457) Πασιφῶντος εἶναι τοῦ Ἐρετρικοῦ, εἰς τοὺς Αἰσχίνου δὲ κατατάξαι. ἀλλὰ καὶ τῶν Ἀντισθένους τὸν τε μικρὸν Κῦρον καὶ τὸν Ἡρακλέα τὸν ἐλάσσω καὶ Ἀλκιβιάδην καὶ τοὺς τῶν ἄλλων δὲ ἐσκευόρηται. οἱ δ' οὖν τῶν Αἰσχίνου τὸ Σωκρατικὸν ἦθος ἀπομεμαγμένοι εἰσὶν ἐπτὰ· πρῶτος Μιλτιάδης, διὸ καὶ ἀσθενέστερόν πως ἔχει· Καλλίας, Ἀξίοχος, Ἀσπασία, Ἀλκιβιάδης, Τηλαύγης, Ῥίνων.

Διογένης Λαέρτιος, *Βίος Φιλοσόφων*, 2, 60, 1 – 62, 8.

ὅτι διάλογοί τινες φέρονται Λυσίου θαυμαζόμενοι μὲν, ὑποπτευόμενοι δὲ Σωκράτους εἶναι, συγγράμματα χαρισθέντα αὐτῷ ὑπὸ Ξανθίππης τῆς Σωκράτους γυναικὸς μετὰ τὸν ἐκείνου θάνατον.
Αθήναιος, *Δειπνοσοφισταί* (επιτομή), 2.2, 122, 33-35.

τίς γὰρ ἤλπισεν $\leq\alpha\tilde{\nu}\geq$ Αἰσχίνην τὸν Σωκρατικὸν τοιοῦτον γεγενῆσθαι τοὺς τρόπους ὁποῖόν φησι Λυσίας ὁ ῥήτωρ ἐν τοῖς τῶν Συμβολαίων λόγοις; ὃν ἐκ τῶν φερομένων ὡς αὐτοῦ διαλόγων θαυμάζομεν ὡς ἐπιεικῆ καὶ μέτριον, πλὴν εἰ μὴ ὡς ἀληθῶς τοῦ σοφοῦ Σωκράτους ἐστὶν συγγράμματα, ἐχαρίσθη δὲ αὐτῷ ὑπὸ Ξανθίππης τῆς Σωκράτους γυναικὸς μετὰ τὸν ἐκείνου θάνατον, ὡς οἱ ἀμφὶ τὸν Ἴδομενέα φασίν (FHG II 490).
Αθήναιος, *Δειπνοσοφισταί*, 13, 93, 19-26.

Athenaeus XIII: Τίς γὰρ ἤλπισεν Αἰσχίνην τὸν Σωκρατικὸν τοιοῦτον γεγενῆσθαι τοὺς τρόπους, ὁποῖόν φησι Λυσίας ὁ ῥήτωρ ἐν τοῖς τῶν συμβολαίων λόγοις; ὃν ἐκ τῶν φερομένων ὡς αὐτοῦ διαλόγων θαυμάζομεν ὡς ἐπιεικῆ καὶ μέτριον, πλὴν εἰ μὴ ὡς ἀληθῶς τοῦ σοφοῦ Σωκράτους ἐστὶ συγγράμματα, ἐχαρίσθη δὲ αὐτῷ ὑπὸ Ξανθίππης, τῆς Σωκράτους γυναικὸς, μετὰ τὸν ἐκείνου θάνατον, ὡς οἱ ἀμφὶ τὸν Ἴδομενέα φασίν.
Ἰδομενεύς, *Αποσπάσματα*, 3, 1-9.

Αἰσχίνης ὁ τοῦ ἀλλαντοποιοῦ διεβάλλετο ὑπὸ Μενεδήμου τοῦ Ἐρετριέως, ὡς τοὺς πλείστους διαλόγους ὄντας Σωκράτους ὑποβάλλοιτο, λαμβάνων παρὰ Ξανθίππης· ὧν οἱ καλούμενοι ἀκέφαλοι σφόδρα εἰσὶν ἐκλελυμένοι καὶ οὐκ ἐπιφαίνοντες τὴν Σωκρατικὴν εὐτονίαν. Τοῦτόν φασι δι' ἀπορίαν ἐλθεῖν εἰς Σικελίαν πρὸς Διονύσιον, καὶ ὑπὸ μὲν Πλάτωνος παροφθῆναι, ὑπὸ δ' Ἀριστίππου συσταθῆναι, δόντα τέ τινας τῶν λόγων (διαλόγων Diog.) δῶρα λαβεῖν, ἔπειτ' ἀφικόμενον Ἀθήναζε μὴ τολμᾶν σοφιστεύειν, ἐνευδοκιοῦντων τότε τῶν περὶ Πλάτωνα [καὶ Ἀρίστιππον add. D.], ἐμμίσθους δὲ τὰς ἀκροάσεις ποιεῖσθαι. Τούτου τοὺς διαλόγους καὶ Ἀρίστιππος ὑπόπτευσεν. Ἐν γοῦν Μεγάροις ἀναγινώσκοντος αὐτοῦ φασὶ σκῶψαι, εἰπόντα, Πόθεν σοί, ληστὰ, ταῦτα;
Ἡσύχιος, *Αποσπάσματα*, 7, 12-27.

Περὶ τῶν τοῦ Πυθαγόρου γραπτῶν

“Ο φιλόσοφος, πειραματικός φυσικός, μαθηματικός, αστρονόμος, μουσικός, ιατρός, σοφός θεωρητικός των αριθμῶν Πυθαγόρας ο Σάμιος (586-490 π.Χ.)”

Εἶναι γνωστὸν τοῖς πάσι ὅτι δεν ἔχουν διασωθεῖ γραπτὰ τοῦ Πυθαγόρου. Λένε τινές ὅτι ὁ ἴδιος δεν συνέγραψεν ἔργον τι καὶ ἄλλοι ὅτι συνέγραψεν¹ μεν, ἀλλὰ δεν διεσώθη.

Ἡ Δαμῶ, μία Πυθαγόρειος γυνή -θυγάτηρ τοῦ Πυθαγόρου-, ἐφύλαττεν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πυθαγόρου τὰ ἔργα, ἀτινα ὁ ἴδιος ὁ Πυθαγόρας εἶχεν συγγράψει καὶ δεν τὰ ἐπώλησεν μολονότι περιήλθεν εἰς μεγάλην πείναιαν. Τα ἔργα ταῦτα ἠγόρασεν ὁ Πλάτων ἀντὶ τοῦ ποσοῦ τῶν 100 μῶν

¹ Ὁ Ἡράκλειτος λ.χ. ὁ μέγας φιλόσοφος τοῦ 500 π.Χ., δηλαδὴ σύγχρονος τοῦ Πυθαγόρου, ἀναφέρει ὅτι ὁ Πυθαγόρας ἔγραψε τρία συγγράμματα καὶ συγκεκριμένα: παιδευτικόν, πολιτικόν, φυσικόν καὶ, ἐπὶ πλεον, τὸν ἱερὸν λόγον.

DIOG. VIII 6 Πυθαγόρης Μνησάρχου ἱστορίην ἤσκησεν ἀνθρώπων μάλιστα πάντων καὶ ἐκλεξάμενος ταύτας τὰς συγγραφὰς ἐποίησατο ἑαυτοῦ σοφίην, πολυμαθίην, κακοτεχνίην.

Ἡράκλειτος, *Ἀποσπάσματα*, 129, 1-4.

ἀπὸ τον Πυθαγόρειον Φιλόλαον τῇ μεσολαβήσει του Δίωνος, του γυναικαδέλφου του Διονυσίου Α΄, του τυράννου της πόλεως των Συρακουσῶν.

Ὅσον ἀφορᾶ εἰς τα ὑποτιθέμενα γραπτὰ ἔργα του Πυθαγόρου με μεγάλην ἀμηχανίαν ἀντιμετωπίζομεν τας πολλὰς καὶ ἀντιφατικὰς μαρτυρίας τόσον, ὥστε δεν δυνάμεθα να ἀποφανθῶμεν ὑπὲρ της μίας ἢ της ἄλλης ἐκδοχῆς.

Ὁ Γαληνός, ο Φλάβιος Ἰώσηπος, ο Κλαυδιανός Μαιέρτιος, ο Λουκιανός, ο Ἀρκεσίλαος καὶ ο Καρνεάδης (*Περὶ της Αλεξ. τύχης* I, 4, 328) ὑποστηρίζουν ὅτι ο Πυθαγόρας δεν κατέλιπεν γραπτὸν τι κείμενον. Μάλιστα, ο Πλούταρχος τον παρομοιάζει με τον Σωκράτην, ὅστις καὶ αὐτός δεν κατέλιπεν γραπτὸν τι κείμενον.

Ὁ Ἀλέξανδρος Πολυῖστωρ, τον οποίον παραθέτει ἐκτενῶς ο Διογένης Λαέρτιος (*Βίοι VIII, 2533*), ἰσχυρίζεται ὅτι ο Πυθαγόρας κατέλιπεν Πυθαγορικά Ὑπομνήματα (σημειώσεις σκελετοῦ μαθημάτων).

Ὁ Διογένης Λαέρτιος χρησιμοποιεῖ τον Ἡράκλειτον, προκειμένου να ἀνασκευάσει τους ἰσχυρισμούς ἐνίων ὅτι ο Πυθαγόρας δεν κατέλιπεν γραπτὰ ἔργα (*Βίοι VIII, 6-7*). Κατὰ τον Ἡράκλειτον, λοιπόν, ο Πυθαγόρας κατέλιπεν τρία συγγράμματα *Παιδευτικόν*, *Πολιτικόν* καὶ *Φυσικόν*. Συμφώνως προς τον Διογένην Λαέρτιον (III, 9) ο Σάτυρος εβεβαίωων ἐνὶ ο Φιλόλαος εἶχεν ὑπὸ την φύλαξίν του τα τρία «πυθαγορικά βιβλία» καὶ δια της μεσολαβήσεως του Δίωνος, γυναικαδέλφου του τυράννου Διονυσίου Α΄ της πόλεως των Συρακουσῶν, τα ηγόρασεν ἀντὶ του υπερόγκου ποσοῦ των 100 μῶν. Σημειωτέον ὅτι μετὰ τον θάνατον του Πυθαγόρου τα «πυθαγορικά βιβλία» ἐφύλασσαν η θυγάτηρ του, η Δαμώ, ἥτις μολοντί περιέπεσαν εἰς ἐξαιρετικῶς μεγάλην πενίαν, δεν τα ἐπώλησεν.

Λέγουσι δέ τινες, ὧν ἐστὶ καὶ Σάτυρος (*FHG iii. 163 sq.*), ὅτι Δίωιν ἐπέστειλεν εἰς Σικελίαν ὠνήσασθαι τρία βιβλία Πυθαγορικὰ παρὰ Φιλολάου μῶν ἑκατόν.

Διογένης Λαέρτιος, *Βίος Φιλοσόφων*, 3, 9, 1-3.

Φιλόλαος Κροτωνιάτης Πυθαγορικός. παρὰ τούτου Πλάτων ὠνήσασθαι τὰ βιβλία τὰ Πυθαγορικὰ Δίωιν γράφει.

Διογένης Λαέρτιος, *Βίος Φιλοσόφων*, 8, 84, 9-10.

DIOG. VIII 84. 85 Φιλόλαος Κροτωνιάτης Πυθαγορικός. παρὰ τούτου Πλάτων ὠνήσασθαι τὰ βιβλία τὰ Πυθαγορικὰ Δίῳνι γράφει. Φιλόλαος, *Πιστοποιητικά*, θραύσμα 1, 1-2.

DioG. III 9 λέγουσι δέ τινες, ὧν ἐστὶ καὶ Σάτυρος [fr. 16 FHG III 163], ὅτι Δίῳνι ἐπέστειλεν εἰς Σικελίαν ὠνήσασθαι τρία βιβλία Πυθαγορικὰ παρὰ Φιλολάου μνῶν ἑκατόν. EUSEBIUS adv. Hierocl. p. 64 (380, 8 Kayser) καὶ μὴν οὐδ' ὁ περιβόητος Πλάτων πάντων γε μᾶλλον τῆς Πυθαγόρου κεκοινωνηκῶς φιλοσοφίας οὔτ' Ἀρχύτας οὔτ' αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ τὰς Πυθαγόρου γραφῆι παραδοὺς ὁμίλιας Φιλόλαος. Φιλόλαος, *Πιστοποιητικά*, θραύσμα 8, 9-14.

DioG. L. III, 9, *de Platone*: Λέγουσι δέ τινες (ὧν ἐστὶ καὶ Σάτυρος) ὅτι Δίῳνι ἐπέστειλεν εἰς Σικελίαν, ὠνήσασθαι τρία βιβλία Πυθαγορικὰ παρὰ Φιλολάου μνῶν ἑκατόν. Σάτυρος βιογρ., *Θραύσματα*, θραύσμα 16, 1-4.

Πυθαγόρας δὲ ὁ γράψας περὶ ἐρυθρᾶς θαλάσσης τοὺς Τρωγλοδύτας φησὶ κατασκευάζειν τὴν πανδούραν ἐκ τῆς ἐν θαλάσση φυομένης δάφνης. Αθήναιος, *Δειπνοσοφισταί* (επιτομή), τόμ. 2,1 σελ. 62, γρμ. 4-19